Title: Sipani 1979R
Speaker: Cipriano Gómez Yermo
Language: Guazacapán
Collector: TK
Date Recorded: June 1979
Date Transcribed: ?
Date Typed: 08/09/2006
Typed By: ER
<text>
pwes na ʔik'ał huurak, yaw'i nał kiʔ ˀakuk'ih,
ʔi łək'əyˀ sipani;
siiriˀ nał ʔik'ah sipani;
hin bir'iyʔ.
ʔentónse təšk'ə sam'uw˖ey
ʔi ter'oyʔ hinaʔ mulansa,
ʔi tur'ey ša mak'uh.
ʔakuła ⌜tum'uyʔ šip'i nah šaʔah (1) na huurak
ʔi ʔasta ⌜ke (28) tum'uyʔ šuk'a ʔuw'ih huurak.
ke ná sipani, komo na huurak šuk'eyʔ
naawuuła nał hiʔ muʔay'aała ʔo muʔukšaya,
ʔi ⌜ʔasək hən'əyʔ (2) ke šuukaʔ muʔukšumu
ʔi huurakiˀ nah,
ʔentonse ʔar'eyˀ pul'eyˀ k'ał kahon
ʔi ⌜t'en'oyʔ ša kahon (na) ču t'uuri (3)
ʔi nan'iyʔ ša pəp'ə ʔuy.
ʔentonse tur'ey na pəp'ə ʔuy na t'uuri.
ʔentonse na sipani hinaʔ muʔukšaya ʔipal'a nał hiʔ
ša šaaru.
ʔi... pir'iyʔ ⌜ču kahon (4) man ʔuk'a nah k'eyʔ ša ʔuy nał
ʔakuk'ih.
ʔentonse kuuruʔ ʔišap˖iyʔ
ʔi ⌜ʔapleyʔ łik (5).
ʔi pir'iy ke k'ał t'uuri nał ʔuukaˀ k'aataʔ ša kahon.
ʔentonse k'ənək'iłaʔ ʔukšaya hinaʔ ʔukšumu
porke na nah hin nał hooroy na nookałih.
pat'ey nał kikih ʔukah, piyˀ kiʔ ʔałi.

ʔentonse na ʔukšaya łək’ay’ey muʔay tuutuk.
ʔi nuk’ey nah ču ťuuri.
ʔi ʔentonse ʔəraki ˀ, ʔərakiʔ
ʔasta ⌜ke (29) ⌜hooroyʔ muʔayapaʔ (6) huurak.
ˀi ʔentonse nuk’ey nah mulansa neła nah ter’oy tuma,
porke šan diwina nah waškuk’ih,
ʔał tuma kiʔ aʔułuʔ mulansa,
muter’o naʔał,
ʔi mutur’a nał ša mak’uh.
pwes na nah, komo hin nał hən’əyˀ,
“ʔuťan” muʔim’a nał ʔukšaya,
ʔukšumu “taaťan”.
⌜ʔasək (7) ʔəraʔ nał paʔał,
ʔik’ał ʔay’aała poo¢’a nał hiʔ ša ʔuy.
ʔi wənak tuma naʔał,
ʔi ʔentonse puľey kikih ⌜na (8) tuma,
ʔi ʔišpaʔ p’ətana ša ⌜hur’atiľi (9),
ša (30) pir’iyʔ ke ʔuukaʔ nał tuma,
wašk’uyʔ,
ʔi hin sam’uyʔ neła kiˀ k’iir’eyʔ na ťiťah.
ʔentonse na ʔay’aała k’əy’ey mulansa
ʔi ʔakuła ʔuk’ey segir (?) poo¢’a.
ʔentonse na šurumu kuuruʔ ʔayaw’ah.
ʔi ʔim’ey nah ke munuk’a na mulansa.
“han lansa kuy nuk’an naka, šurumu”
“byen (? ʔahə) naka hoorokaʔ.
naka hoorokaˀ,” ʔimeyˀ nah
“naka kiʔ hoorokaʔ.”
ˀentonse ʔimey nah ke
“kuy nuk’an naka kalansa
pero ku yakaˀ ʔakuˀ pir’ikan ʔutaka”
“⌜ʔuťan! han hiˀ hooron ʔuťan natəəkah (10).
hin ʔuťan kaˀ y’an pwehʔ”
“hin, nah na man šuk’ey taataka.
henťeełe łik man šuk’ey taataka.
nah ter’ołan.

kuriy’a ʔənt’əkan ʔutaka.
ʔatəy’ah hiʔ ša maku,
⌜ʔatəy’ah (11) hiʔ ʔukahn.
bweeno pwes, ʔalfin (?) pul’ey ⌜łənəyʔ (12).
ʔi ʔakuła ša maku,
ʔi pir’iyʔ ke ⌜k’ał kolčon pipi (13) nał ʔukah maku.
ʔentonse ʔakuła tur’ey k’aj punyu (31) šəha, šəha šaaru,
ʔi weskey nah ⌜ʔał (14) maku.
tuumuˀ kəəwəˀ pipi.
tuumuʔ kəəwəʔ.
ʔentonse ʔakuła tund’iy na ʔot’ok šaha (32).
ʔi hin nał mupur’i ʔutah.
ʔi nah nah ʔimey ke
“na nenˀ naw’uka.
na nenˀ naw’uka.
kapat’a šam’a ke kakuła nin’ikan nenˀ ša ʔuy”
“ʔa... pwes byen (ʔahə) naw’unˀ (15), pul’an,
porke hin nał šan nšuk’a,
porke taataka, sipani šuk’ałan.
ʔi ʔatəy’ah ʔuk’aka naka
“pwes ʔišpay’a pweh,
ku y’an wirik’i” ʔim’ey nah.
“hin nʔišap’a,
porke wili ʔuk’an”
“ʔa... ʔəndə ša kofre man.
ʔatəy’ah hiˀ k’ał ⌜naak’uka (16)”
“pero weena taʔ tup’ałan”
“ʔa... ʔəndə kiʔ.
ku y’an wirik’i.”
bweno pwes ⌜łəknəyˀ nah (17).
ʔakuła ʔišapiyʔ nawak’u.
ʔi wašałikyʔ.
ˀentonse ʔišpaʔ.
ʔimey nah ke muʔuk’a perdonar
porke ʔakuła nan’íy ša pəp’ə ʔuy.
ˀi ʔentonse ʔim’ey nah ke nah na sipani šuk’ałan taata

ʔentonse hin bał ⌜tuupaˀ k’ənək’i (18) šurumu.
hin bał tur’ey tuma.
ʔi nah na sipani, ʔuk’ey malisyar, (?)
ʔe... ʔotro pari ʔimey ke haran’a minakiw’ah,
hin bał ʔakuła tur’a tuma.
ˀi ʔentonse ʔim’ey łik nah,
“ndaʔ šuk’ak šurumu,
porke hin bał ⌜ak’ənək’i (19)
⌜hin hən’ən (20) weena ʔuk’ałan na konseeho.
ndaʔ šuk’ak.
ndaˀ ša šaaru ʔi ndaˀ hir’ik šaaw’uk” ˀim’ey łik.
pwes waak’aʔ łik.
ʔi ˀentonse waak’aʔ łik ša šaaru.
ʔi ʔimey ke ʔipal’a nał ʔakuʔ.
pero komo nah na šurumu ⌜ki ten’ah hənək’ih (21) naʔał,
ʔakuła tur’ey hutu yəma, hutu šu¢’uła yəma,
⌜ʔuk’ey tantyar han hiʔ łonk’oʔ ʔih hutu,
neła (22) muť’ura nah hutu
ʔentonse ʔuk’ey ʔenkantar
ʔi pur’uy hinaʔ mupuur’uk naʔał.
ʔi ˀentonse na nah šiiriˀ ʔəəl’ə ʔoť’ok šaha (33)
hinaʔ taahu hutu łoť’oť’o nał hiʔ ša ʔooť’ek.
ʔentonse waštaʔ sipani hinaʔ muʔukšaya.
ʔi ʔimey ke:
“ˀišik’i pari ndaʔ pˈarnik
porke łoť’oť’o hiʔ,
tiik’i hiʔ.
ʔiwši narih łoť’oť’o hiʔ”
pwes na ʔukšumu ʔim’ey:
“sam’u naka na wap’iłih.
kuy nenʔ sam’un na puh.
ndaʔ nik’ik na ʔałi.
ndaʔ pi¢’ak.”
ʔentonse nahłik ⌜wesk’eyˀ kikih ʔałi (23)
ʔi ⌜sən’əłeyʔ (24) hinaʔ puh,
ˀi hinaˀ šeek’eh.

ʔi tuumuʔ kumu ȼ’ahama kumu ʔuw’iłih.
⌜ʔiw’ał klaabu šuȼ’uła (25) waštaʔ ša mukwerpo.
hin bał łik paataʔ ʔəyk’əy kikih.
ʔe šał (34) maasaʔ kiʔ tup’aw⁺ah.
ʔentonse ʔim’ey nah ʔukšaya hinaˀ ʔukšumu
ke muʔuk’a perdonar,
ke hin bał kuy šuk’ey.
ʔentonse “QUÉ PERDONAR Y NO PERDONAR”
“ʔay nuk’a nenʔ [permiisu] (→ pwes ø) pwes
neła y’an wirik’i ⌜nʔanimal’iiłi:
nhur’uułi, npaat’uułi, nmiy⁺aałi (26) ʔimey nah.
“QUÉ ANIMALES Y NO ANIMALES”
nah na ter’oy łik piyʔ.
⌜t’ing’eyˀ nuk’a nah na šuuruk (27).
ter’oyˀ ʔukšumu ʔi ʔukšaya.
hin ʔuk’ey perdonar.
man giʔ.
</text>
<notes>
1. tum’uyʔ šip’i nah šaʔah- <tk> ʔuk’ey benefisyar </tk>
2. ʔasək hən’əyʔ- <tk> “de ver”; could be also ⌜asək pir’iyˀ⌝ </tk>
3. t’en’oyʔ ša kahon (na) ču t’uuri- <tk> ʔuk’ey ʔenkahonar kryaturiita </tk>
4. ču kahon- <tk> “cajoncito”
5. ʔapleyʔ łik- <tk> ʔuk’ey kiˀ destapar kih </tk>
6. hooroyʔ muʔayapaʔ- <tk> “llegó a término de” </tk>
7. ʔasək- <tk> asike </tk>
8. na- <tk> de </tk>
9. hur’atil’i- <tk> “enfrente de” nah </tk>
10. ʔut’an! han hiˀ hooron ʔut’an natəəkah- <tk> ʔutaka. “como va a ser” ʔutaka </tk>
11. ʔatəy’ah- <tk> “tal punto </tk>
12. łənəyʔ- <tk> “creer </tk>
13. k’ał kolčon pipi- <tk> “colchonazo de bejuquillo”
14. ʔał- <tk> ʔałi a mistake in Xinca
15. naw’unˀ- <tk> “m’ijo”
16. naak’uka- <tk> kanawak’u a mistake in Xinca </tk>
17. łəknəyˀ nah- <tk> ʔuk’ey obedeser </tk>

18. tuupaˀ k’ənək’i - <tk> “tranquilo” ukåwah </tk>

19. ak’ənək’i- <tk> kontento ʔuk’ah </tk>

20. hin hən’ən- <tk> “a saber” </tk>

21. ki ten’ah hənək’ih- <tk> “muy de alcance </tk>

22. ʔuk’ey tantyar han hiʔ łonk’oʔ ʔih hutu,

neła- <tk> neła kiˀ muʔaltuura kiʔ uk’ey tantyar ke </tk>

23. wesk’eyˀ kikih ʔałi- <tk> ʔuk’ey sokar </tk>

24. sən’əłeyʔ- <tk> ʔuk’ey sokar </tk>

25. ʔiw’ał klaabu šu¢’uła- <tk> “cuantos clavo” </tk>

26. nʔanimal’iiłi: nhur’uułi, npaat’uułi, nmiy˖aałi- <tk> nˀanimáles </tk>

27. t’ing’eyˀ nuk’a nah na šuuruk- <tk> not in text as spoken </tk>

<tk> NOTE: all but 2 occurrences of Gentonse are actually pronounced ˀentónses </tk>

28. ke- <tk> omit ? </tk>

29. ke- <tk> omit ? </tk>

30. ša- <tk> ʔonde (ša/ʔasək) <tk>

31. punyu- <tk> (? measure; puʔ ?) </tk>

32. ʔot’ok šaha- <tk> pwerta (ʔot’ok šaha/maku) </tk>

33. ʔot’ok šaha- </tk> pwerta (ʔot’ok šaha) </tk>

34. ¢’ama- <tk> (šał/¢’ama) </tk>

</notes>